

VARIA

Bibliopolium

Petrőczy Éva: *Kagylókiürttel harangozni*. Újabb tanulmányok a puritán irodalomból.

Nemzet, egyház, művelődés sorozat. VI. Sorozatszerkesztő: Dienes Dénes. Hernád
Kiadó, Sárospatak; KGE Puritanizmuskutató Intézet, Debrecen–Budapest 2011.

Petrőczy Éva hatodik tanulmánykötetét adta közre a KGE Puritanizmuskutató Intézete *Kagylókiürttel harangozni* címmel. A könyv recenzense, ismertetője abban a szerencsés helyzetben van, hogy a tizennégy dolgozat közül majdnem felét hallotta már különböző tudományos konferenciákon. A felolvasások rendjén megragadta figyelmét a szerző rokonszenve a puritán szellemiség iránt, a fókuszban levő puritán személyiségek iránti tisztelete, a kutatás eredményeinek szakszerű bemutatása a közelebbi és a távolabbi egyház- és kultúrtörténeti kontextus figyelembe vételével, és nem utolsósorban a kutatás eredményeinek műves megfogalmazása. Néhány évvel ezelőtt (2008-ban) a Partiumi Keresztyén Egyetem Teológiai tanszékének tanárai örömmel fogadták a KGE Puritanizmuskutató Intézete együttműködési ajánlatát, hiszen Nagyvárad a 17. század derekán a Váradi Biblia kiadása és az Illustris Schola tanárainak köszönhetően a magyar puritanizmus központja volt. Örvendünk annak, hogy Petrőczy Éva kutatói, intézetszervezői és írói munkásságával újra a puritán gyökerek felé fordította a protestáns értelmiség és a keresztyén ifjúság figyelmét. A jelen kötetben olyan témákat dolgoz fel, amelyek felé az erdélyi olvasó nemcsak a történelmi kíváncsiság indítására fordul, hanem szíve szerint is, hiszen Medgyesi Pál kegyessége, Lorántffy Zsuzsanna egyházépítő szolgálata, a Váradi Biblia kiadásának háttere, Pápai Páriz Ferenc műveinek hatástörténete, Basirius Izsák és

Apáczai Csere János rivalizálása, Milton magyar recepciója mind olyan kérdések, amelyeknek újszerű megvilágítása mindeképpen felébreszti az olvasó figyelmét.

Petrőczy Éva elsősorban a 17. századi angol és magyar puritanizmus kapcsolatait vizsgálja. Az egyes kérdések kutatását azáltal kívánja előrevinni, hogy újabb forrásértékű anyag vizsgálatára vállalkozik elsősorban eddig ismeretlen angol–magyar irodalomtörténeti és egyháztörténeti vonatkozásban. Az olvasó meglepődve értesül arról, hogy az angolszász puritán kegyesség formái időben milyen gyorsan gyökereztek meg elsősorban a peregrínusok révén magyar protestáns talajon a Tiszántúlon, Sárospatakon, Partiumban és Erdélyben. Ezek a hatások nemcsak a bibliafordítás, az igehirdetés, a kegyességi irodalom síkján jelentkeznek, hanem a puritán életszemléletben és életgyakorlatban is. A szerző különös figyelmet szentel arra, hogy a puritán lelkiség miképpen mélyíti el az egyéni és családi hitéletet. Mindezeket az eredményeket az interdiszciplináris módszer alkalmazása által éri el.

A teológus szemében az egyik legizgalmasabb kérdés a Basirius Izsák és Apáczai Csere János rivalizálásának kérdése. Ugyanis ebben ütközött ki az angol és a holland puritanizmus közötti lényeges különbség. Basirius, a gyulafehérvári Teológiai Akadémia (Collegium Academicum) tanára, II. Rákóczi György tanácsadója félretájékoztatta a fejedelmet az Apáczai által képviselt puritán mozga-

lom kérdésében. A félreértés abból adódott, hogy a holland puritán mozgalom nem párosult az episzkopális egyházkerületi rendszer támadásával, mint Angliában. Basirius ezért egy téves képet rajzolt a fejedelemnek Apáczaírókról, olyan eszméket tulajdonított neki, melyeket ő nem képviselt. Petrőczy nem erről az oldalról világítja meg a kérdést, hanem arra törekszik, hogy Basirius levelezése alapján mentse fel az angol professzort a haszonleső udvaronc vádjá alól, mellyel az

Apáczaít védelmezők tábora illetve (Szabó Magda, Páskándi Géza). Ezáltal akarta árnyalni a magyar protestáns köztudatban élő negatív megítélést.

A fentiek alapján örömmel ajánlom az érdeklődők figyelmébe a Puritanizmus-kutató Intézet új kötetét, mert sok kérdésben előbbre viszi az európai kultúra- és egyháztörténet e fontos korszakának megismerését.

Geréb Zsolt

Siderius János: Kisdéd gyermekeknek való katekizmus.

A szöveget gondozta, jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta Győri L. János. Református Művelődéstörténeti Füzetek, 4. szám. A Református Művelődés- és Iskolatörténeti Kutatóintézet kiadványa. Kiadja a Tiszántúli Református Egyházkerület, Debrecen 2010, 96 old. ISBN 978-963-88488-2-6

Győri János gondozásában és bevezető tanulmányával megjelenő kötet nem más, mint az utókor tisztelete egy olyan alkotás előtt, mely 1597-től kezdve (ekkor nyomtatták ki először Debrecenben) a 18. század utolsó harmadáig meghatározó eleme volt az alsóbb osztályok tananyagának. Csak a konfirmáció elterjedésével szorul háttérbe, amikor helyét fokozatosan átveszi a Heidelbergi Káté.

A nemrég megjelent kötet hármastagolású. Első részében Győri János tanulmányát találjuk, melyben Siderius János kátéjának művelődéstörténeti jelentőségéről ír. A katekizmus jelentésének tisztázása után a reformáció korában betöltött szerepéről, majd a reformáció századában keletkezett magyar nyelvű káték-ról olvashatunk. Ezután magáról a Siderius-kátéről, annak 33 újabb kiadásáról és időtálló tulajdonságairól, felosztásáról és tartalmi ismertetéséről ír a szerző, a tanulmány befejező részében pedig a különböző kiadások függelékének változosságáról és a szövegek elveiről.

